

„Teletník tak trochu jinak. Aneb proč se v ZD Unčovice vydali vlastní cestou?“

Až budete příště projíždět severním cípem Hané, tak zhruba nějak na půl cesty mezi Olomoucí a Litovlí, si můžete z dálnice u obce Příkazy povšimnout poměrně velkého střediska živočišné výroby. To patří Zemědělskému družstvu Unčovice, které koncem září 2024 uvedlo do provozu zbrusu nový teletník, jenž je bez přehánění svým konceptem první svého druhu v ČR. Čím to? Pro odpověď na tuto otázku se musíme vrátit o pár let zpět do roku 2022.

Tou dobou jsem v rámci pracovní cesty po USA navštěvoval chovy mléčného skotu s jediným cílem a zaměřením - telata a teletníky. Důvody byly jednoznačné. Zaprvé, trend investování do rekonstrukcí či novostaveb ustájení pro telata je u nás momentálně velice aktuální, zkušenosti při přípravách projektů ovšem pokulhávají. Druhým důvodem jsou avizované návrhy na zpřísnění podmínek welfare hospodářských zvířat v Evropské unii, kde se, mimo jiné, zmiňuje i výrazný zásah do individuálního odchovu telat. Než by mě někdo již teď obvinil z toho, že prosazují názor „co je americké, to je lepší“, s klidem konstatovat, že mezi žvýkačkou s americkou versus českou vlaječkou bych si stále vybral tu naši. Odchov telat ale nejsou žvýkačky... Se vším respektem a úctou k českým chovatelům, kteří za posledních 30 udělali obrovský krok kupředu a mnozí dnes bezesporu patří ke špičce v rámci Evropy, lze stále ještě říci, že ty nejlepší farmy v Severní Americe mají v některých aspektech oboru náskok cca 5-10 let. Minimálně pokud se budu držet svého kopyta - tedy telat. Pravidelně pozoruji, že tamní trendy se k nám dostávají s několika ročním zpožděním. To ovšem může být naší velkou výhodou - stačí sledovat a především naslouchat a poučit se ze zkušeností amerických chovatelů. Prošli si totiž

u telat naprosto stejnou fází vývoje, kterou dnes zažíváme u nás. Tedy i stejnými překážkami a výzvami, na které se tím pádem my teď můžeme lépe připravit. Ostatně i proto byla má první otázka při návštěvě jakéhokoliv typu teletníku velice prostá: „Co byste tenkrát udělali jinak, kdybyste věděli, co dnes víte?“ Odpověď byla vždy odlišná... nepřekvapivě. Nejen, že každý teletník se liší svou konstrukcí i funkcí, ale především každý chov je unikátní svými podmínkami, omezeními a problémy. To ostatně známe i u nás.

Nutno podotknout, že ve všech případech se jednalo o špičkové, renomované chovy. I přesto mezi všemi jednoznačně jeden vynikal nad ostatní - farma Minglewood ve státě Wisconsin. Za ty roky, kde se na telata specializují, spoustu věcí člověk vidí, aniž by se na ně musel ptát. A proto mi už první pohled na výjimečně hezky narostlé a čisté jalovice s lesklou srstí naznačil, že se opravdu jedná o výjimečný chov. Samozřejmě, intenzivní krmení 12 litrů mléka za den skrze mléčné automaty mělo jednoznačně svůj lví podíl na skvělé kondici. Byla to ale především zhruba hodinová diskuze (z mé strany spíše výslech) se spolujitelkou farmy a manažerkou na telata Kristin, která mi doplnila zbývající dílky skládky. Úspěch či neúspěch odchovu telat se vždy tvoří z větších a menších detailů. Že by tedy vše šlo na vrub teletníku samotnému? Určitě ne. Ačkoliv je Kristin víceméně spokojena, stále měla celou řadu nápadů a výtek, co by dnes, po 10 letech od novostavby, udělali jinak. Celá řada z nich přišla záhy vhod...

Střih. Již necelé tři měsíce po mém návratu z USA jsme seděli v ZD Unčovice a začali připravovat prvotní ideu jejich

teletníku, která byla do určité míry založena právě na tom, co jsem viděl a slyšel na Minglewood. Zpětně musím přiznat, že přesvědčit někoho o stavbě unikátního ustájení telat, které v ČR prostě nikde k vidění není (a nelze si tak jednoduše vyjet za inspirací), by ne všude prošlo. Ale asi jste už pochopili, že v Unčovicích se zkrátka výzev nebojím, a i díky tomu dnes, po pouhých 2 letech od prvotního jednání, došlo ke zprovoznění a naskladnění telat.

V případě Unčovic se na středisku Příkazy bavíme o zhruba 1000 ks ročně narozených telat. Býčci jsou jako na naprosté většině holštýnských chovů prodáváni v brzkém věku a svůj čas na farmě stráví v individuálních venkovních boudách. To samé se stále týká i jaloviček do 14 dnů věku předtím, než se nově přesouvají z VIB do skupin na mléčném automatu s postupným navyšováním na 12 i více litrů kvalitní MKS za den. Zde jalovice zůstávají po celý zbytek mléčného odchovu, který bude postupným odstavem ukončen zhruba kolem 80. – 90. dne věku. Při kalkulaci potřebných ustajovacích míst jsme chtěli mít dostatečnou rezervu i pro měsíce s vyšším telením, kdy by se teoreticky mohl maximální počet jalovic na mléčných automatech (tedy od 14. – 90. dne) pohybovat

Důvodů pro vybudování nových teletníků bylo v našem podniku mnoho. V podstatě to bylo logickým vyústěním téměř kompletní přestavby střediska v Příkazech, kde jsme postupně v průběhu let postavili nové produkční stáje, dojírnu a stáj pro suchostojné krávy. Telata na mléce jsme měli ustájena v individuálních a poté skupinových boudách. Bylo proto poměrně jasné, že pokud budeme chtít posunout jejich odchov na další úroveň, vydáme se cestou skupinového ustájení s vyšší úrovní welfare. Současně jsme si plně vědomi obecného nedostatku zájemců o práci v zemědělství a automatizace skrze krmení mléčným automatem pro nás představuje nejen jistou míru úspory pracovních úkonů ale i celkové zkvalitnění odchovu telat. Z důvodu vysokého důrazu na prevenci a zdraví jsme telatům poskytli nadstandardní prostor 4,3 m² a řízenou ventilaci. Tento konkrétní typ teletníku byl zvolen dle amerického modelu, o kterém víme, že skvěle funguje a je otestován řadu let. Velké díky patří panu Novotnému za inspirativní motivaci tímto směrem.

Ing. Jan Čunderle
hlavní zootechnik, ZD Unčovice

kolem 150 – 160 ks. Současně jsme ovšem nechtěli přesáhnout limit 20 kusů ve skupině. Realita naprosté většiny roku bude ale spíše taková, že ve skupině bude zhruba 12 – 15 jaloviček - značka ideál. Tím bylo poměrně jasně dané, že bude potřeba celkem 7 – 8 kotců. Na tom ještě stále příliš mnoho unikátního není. Zmíním tedy konečně to hlavní. Místo jednoho velkého teletníku se totiž postavily dva menší, zcela identické.

Proč dva? Důvod je naprosto zásadní a v rámci celého konceptu i samotného každodenního provozu se promítá opakovaně - snaha o minimalizaci kumulace počtu zvířat, tedy o redukci infekčního tlaku pod jednou střechou.

Připomeňme si, že v případě tohoto konkrétního chovu se bavíme o průměrném počtu telat v teletníku kolem 120 ks, ve špičce až 160. Pokud se totiž s nevýhodami odchovu telat ve větších skupinách pojí u chovatelů jedna velice opodstatněná obava, pak je to vyšší riziko jak rozvoje, tak především rychlého šíření onemocnění. Obecně lze jakýkoliv typ sociálního odchovu (tedy páry a menší či větší skupiny) doporučit pouze těm, kteří mají dobře zvládnutý a funkční individuální odchov. „Dobře zvládnutý a funkční“ v tomto případě znamená především skvělý management kolostra a zavedené základní pracovní protokoly (na mlezivo, hygienu a sanitaci, prevenci a léčbu onemocnění atp.), což by se vše mělo promítat do uspokojivých přírůstků, nízké mortality ale především co nejmenší morbidity.

Nejen, že jsou tedy teletníky dva, ale každý je dále svým vnitřním uspořádáním rozdělen do čtyřech, co možná nejvíce oddělených skupinových kotců. Prakticky se tím zcela eliminovala ta nejjednodušší forma přenosu patogenů - skrze přímý fyzický kontakt skupin. To je nešvar, který můžeme velice často vidět v uspořádání častých „nudlovitých“ teletníků v ČR, kde jsou skupiny přímo sousedící. Chovatelé se to v takových typech teletníků v lepším případě snaží vyřešit oddělením plnými panely, avšak s tím, jak jalovice rostou a postupem času přibývá i množství podestýlky, tak k přímému kontaktu zvířat v sousedních skupinách dříve či později beztak dojde. V Unčovicích jsme se tomuto chtěli co nejvíce vyhnout - zaprvé je proto samotná budova uprostřed rozdělena do výšky několika metrů příčkou z průsvitných panelů. Zadruhé, jak je vidět na přiložených fotkách, další sousední kotec dělí téměř 4 metry široká servisní chodba.

Fyzický kontakt ale zdaleka není jedinou formou přenosu. Pokud byste se ptali na to, co je jedním slovem klíčem pro úspěšný odchov zdravých telat ve vnitřním ustájení, bez nejmenší pochyby bych řekl vzduch. Respektive jeho dostatek, čerstvost a neustálá obměna špinavého za čistý. Vzduch je skutečný oříšek každého teletníku. Základem je samozřejmě dostatečná kubatura a maximalizace přirozeného proudění vzduchu zvenčí - tedy otevření bočních stěn, které stačí opatřit regulovatelnými stahovacími plachtami. Což ovšem samo od sebe ale bohužel nestačí, o to spíš v klimatických podmínkách ČR, kdy v podstatě minimálně třetinu roku plachty teletník víceméně uzavřou z důvodu chladu a průvanu. Správnou odpovědí na rozluštění této hádanky je kombinace přirozeného větrání s tzv. přetlakovou tubusovou ventilací. Ta má za úkol bez ohledu na denní dobu a období roku přivádět non-stop do teletníku čerstvý venkovní vzduch. Správně navržená tubusová ventilace sice musí na jednu stranu dostatečně obměňovat klima v teletníku, avšak na stranu druhou nesmí na samotná telata proudit v takové rychlosti, která by způsobovala nepohodu a problémy (především respirační).

Cílová hodnota rychlosti proudění, které chceme dosáhnout, jsou zhruba 0,3 m/s, a to přímo na úrovni telat. Bohužel to není tak jednoduché, jak by se kolikrát mohlo zdát, a i v českých chovech existuje celá řada teletníků, kde sice tubusové ventilace je, ale není správně navržena. Zde si můžete představit všechny případy - od těch, kdy jsem ten nejmenší poryv vzduchu zaznamenal pomocí měřicího přístroje ve dvou metrech nad telaty (tedy čerstvý vzduch se k telatům nikdy nedostane), až po takové, kde je naopak intenzita proudění příliš vysoká a trpí tím telata i ošetřovatelé. Oba případy bohužel tomuto systému nedělají příliš dobrou reklamu. Nutno ale podotknout, že v takovém případě jde chyba na účet výrobce, nikoliv technologie jako takové. Ne náhodou můžeme tubusovou ventilaci vidět v naprosté většině teletníků v USA a někdy dokonce i v odchovných jalovic. To vše jen svědčí o tom, že vzduch je rozhodující faktor hned z celé řady hledisek a ten, kdo si myslí, že na této části teletníku ušetří, se šeredně plete. V unčovicích teletnicích jsou proto po celé délce nataženy celkem 4 tubusy s regulovatelnou intenzitou proudění. Zatímco po většinu roku nám postačí doporučené čtyři kompletní obměny vzduchu za hodinu, v letním období tento požadavek může narůstat až na desetinásobek - samozřejmě při současném plném otevření bočních plachet. Čerstvého vzduchu zkrátka není nikdy dost.

Dalším velice důležitým faktorem je dostatek životního prostoru telat. Ne pouze s ohledem na welfare, ale také pro fungování základní rovnice - čím větší lehací prostor = tím větší množství podestýlky a její absorpční kapacita = tím nižší infekční tlak. Současné požadavky legislativy určují pro telata v tomto věkovém rozpětí min. 1,8 m² stlané plochy. Řekněme si zcela na rovinu, že je to zoufale málo a dá se právem očekávat, že mezi novými regulacemi na welfare telat v rámci EU bude toto číslo nejspíše určitě navýšeno. Šťěstí přeje připraveným. I z toho důvodu mají jalovičky v teletnicích na středisku Příkazy k dispozici téměř 4,3 m² stlané plochy. Pozor - nebudeme se o celkovém životním prostoru v kotci, ale opravdu o samotné stlané části. Tyto teletníky totiž svým uspořádáním umožňují nerozdělovat kotec na lehárnu a nestlané krmíště, jak to obvykle můžeme vidět ve většině jiných teletníků v ČR. Na takovém rozvržení není v principu nic špatného - pouze se zde musí počítat s tím, že nezanedbatelná porce kotce nebude využívána pro odpočinek telat. Je to tak ze zcela logických důvodů. Místa, kde se telata mají tendenci kumulovat, tedy u výdejny mléčného automatu či u napáječky, jsou obvykle také ta nejspínavější a nejvlhčí. Taková místa chceme mít cíleně nezastlaná a v nejlepší případě navíc i odkanalizovaná. V ZD Unčovice

se tento otazník vyřešil elegantně - vybetonovaná plocha u výdejny automatu a napáječky je vyvýšená, odkanalizovaná celý zbytek kotce je nejen zcela zastlán, ale navíc je zde podlaha vyspádovaná do středové kanalizační vpusti. To má za následek jak částečný (ač limitovaný) odtok tekuté složky z podestýlky během toho, co je kotec využíván, tak především v období po odstavu, kdy má být celá plocha vyčištěna a omyta. Díky kombinaci vyspádování a odtoku vše dříve vyschne a bude připraveno pro další, novou skupinu jalovic.

Na podestýlku přirozeně navazuje i téma, jak je to s nastýláním, vyhrnováním atp. Ačkoliv by nadstandardní lehací prostor umožňoval pouze režim pravidelného nastýlání s finálním vykydáním veškeré navrstvené podestýlky až po odstavu zvířat, i tohoto jsme se z důvodu kumulace infekčního tlaku chtěli vyhnout. Pokud jsem doposud byl schopen popsat rozvržení teletníku pro představu poměrně dobře, mohli byste si klást otázku: „Dobře, když ale nemají rozdělený kotec na lehárnu a krmíště, jak to chtějí udělat, aby celý prostor vyhrnuli, znovu nastlali a současně někde zavřeli telata?“ Je pravda, že tato otázka nám dělala vrásky i během příprav projektu a musím říci, že si s ní v Unčovicích poradili na výbornou - pomocí systému flexibilních zábran lze zcela jednoduše v případě potřeby kotec rozdělit na dvě části. Jalovice se tak přeženou do jedné, druhá se vyhrne, zastele, a poté se se to samé udělá s druhou sekcí. Především z toho důvodu jsou vnější boky každého kotce

opatřeny 2 vraty, aby bylo možné do obou částí najet zvlášť. Kde tedy vidět hlavní výhody? Jalovicím se dá jednoduše nastlat, a především vyhnout celý prostor dle potřeb, aniž by to současně znamenalo, že kotec bude muset být rozdělen napevno na stlanou a nestlanou část. A pochopitelně zde neprobíhá příčné vyhrnování napříč sousedními skupinami, jak to občas můžeme vidět u některých typů “nudlovitých” teletníků, což je ale samozřejmě spíše vynuceným následkem nedostatku prostoru kolem budovy, než že by si to tak chovatel vybral.

Pokud by se mělo vyjmenovat i pár menších výhod tohoto konceptu, kde 4 kotce obkružují uprostřed teletníku centrální místnost se zázemím pro personál i celou řadu technologií, včetně mléčných krmných automatů, byla by to třeba právě maximální využitelnost plného potenciálu těchto systémů automatického napájení. A to hlavně ve smyslu obslužnosti počtu výdejních jednotek. V teletnicích, kde jsou jednotlivé sekce uspořádány vedle sebe, je totiž velice složité až prakticky nemožné napojit na jednu matku (tedy srdce celého systému, kde dochází k přípravě mléka/MKS) plný počet výjejen - zde se bavíme o 4 ks. Důvodem je limitace vzdálenosti výjeje od matky, která se u většiny výrobců pohybuje na hraně 7-8 metrů, aby bylo krmení dopraveno k teleti o požadované teplotě atp. U “nudlovité” stavby bude 1 matka obsluhovat pouze 3 výjeje, jelikož vzhledem k nutné šířce jednotlivých kotců zkrátka a jednoduše na

čtvrtý nedosáhne (bude mimo dosah 8 metrů). V našem případě se vzdálenost od mícháreny ke všem čtyřem krmným jednotkám pohybuje v řádu 2 – 3 metrů díky centrálnímu usazení. Pro výčet všemožných menších detailů bychom tu byli ještě dlouho. Dostaňme se proto k závěru.

Článek by neměl vyznít tak, že představený koncept teletníku v Příkazech je ve všem dokonalý, nejlepší, všespásný a jediný možný. K férovosti je třeba také dodat, že v případě ZD Unčovice se prostě se štěstím sešlo asi vše, co bylo zapotřebí pro to, aby nebylo nutné dělat zásadní kompromisy a škrty. Jeden příklad za všechny je ten, že zdaleka ne každý zemědělský podnik v republice má potřebný prostor v rámci areálu takovýto typ teletníku postavit. Nemluvě ani o tom, že pro větší porci chovatelů připadají z mnoha logických důvodů v úvahu spíše rekonstrukce starších objektů oproti novostavbě. Na druhou stranu se mi snad podařilo popsat hned několik důvodů, proč si myslíme, že takto namyšlený teletník z celé řady opodstatněných důvodů smysl dává. Snad bylo na výše sepsaném alespoň trochu poznat, že naše snaha o to přijít s konceptem, který bude nejen hezký, ale také maximálně efektivní na každodenní práci, nepřijde vničit. Pochopitelně to ale bude především přibývající čas, který ukáže, na co jsme zapomněli a kde jsme se třeba i v očekávání mylili. Zkrátka jestli budete mít někdy v budoucnu možnost se do Unčovic podívat a budete se ptát mojí oblíbenou otázkou „co byste dnes udělali jinak?“, tak budu doufat, že to nebude příliš dlouhý výčet... :)

